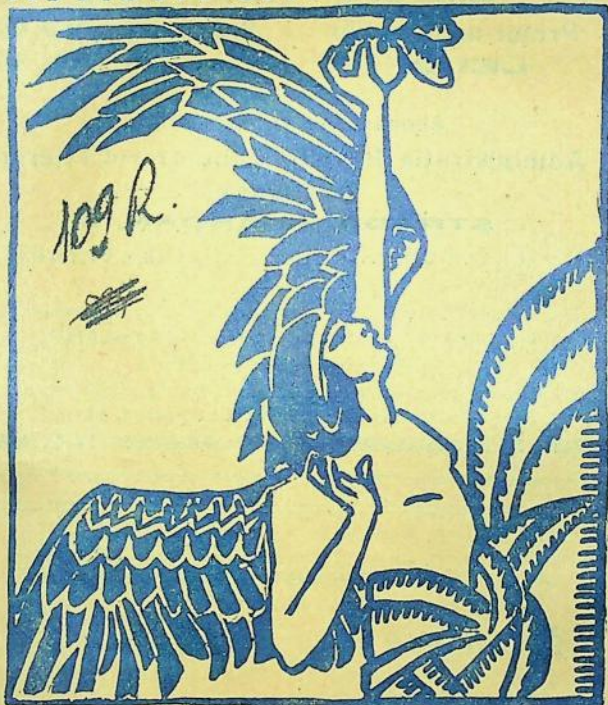

SBURATORUL *Literar*

REVISTA SĂPTĂMANALĂ

SUMARUL No. 4:

E. Lovinescu	Figurine
Elena Farago	O nouă Magdalenă plânge
Gh. Brăescu	Soldatul Busuloc
N. Batzaria	Vecinul Toma
G. Rotică	O voce de-astă-vară
George Caîr	Vedenia
B. Fundoianu	Vulgarizare

CRONICA LITERARĂ. — MIHAIL IORDULESCU. — Două tricentenare: La Fontaine și Molière.

CRONICA DRAMATICĂ. — F. ADERCA. — „Săptămâna Luminată”.

— Insemnări literare. —

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente : pentru un an Lei 100,—

" " " " " 60,—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IN CURÂND VA APARE DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-
trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,
Figurine literare, Anticipații literare, etc.

Ed. „Ancora“ Alcolay & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

Radu Cosmin

În spaima de banal ce caracterizează generațiile noi, literatura lui Radu Cosmin reprezintă reacțiunea salutară a bunelor tipare. Contestat de unii, hulit de cei mai mulți, și, în realitate, invidiat de toți din pricina succeselor literare, omul își continuă activitatea plin de importanța lui misionară. Măini febrile atentează la viața vechelor formule, voind să le înăbușe; idoli cad în fărâmi de pe socluri pentru a face loc altor idoli abia modelați în pasta noilor concepte; e o goană vertiginoasă după ineditul senzației și al expresiei. Nu se mai respectă dreptul câștigat și economia nervului; în pădurea seculară a retoricei se prăbușesc arborii venerabili ai locuțiilor vetuste.

Căutarea noutății răspunde, desigur, în principiu, unei nevoi spirituale de care e legat progresul indefinit al umanității. Uneori însă urmează numai legii imitației. Arta se resimte deci de simulacrele sensibilităților în cercetarea morbidă a noutății. Banalitatea subsistă totuși cu tenacitate. Nu mai e însă francă. Rușinată, se ascunde în haine strălucitoare. Impinsă la disimulare de conștiința de sine, își pierde candoarea ignoranței.

În agresiunea generațiilor literare spre deveniri anticipate, în desolidarizarea cu trecutul dusă până la discontinuitate, în simulația universală a unei sensibilități diferite, Radu Cosmin stă înfipt ferm în locul comun și banal, cu o seninătate ce-l ridică deasupra promiscuității. În noroiul faptului divers, puritatea lui rămâne lălăla.

A exalta banalitatea e o atitudine paradoxală ce nu i se cuvine unui astfel de scriitor. Oricât am reclama economia și conservăția puterilor noastre cerebrale, nu putem privi talentul decât ca o diferențiere de sensibilitatea comună; îl disociem deci principal de banalitate. Astfel se explică, dealtfel, și revulsunea sinceră față de literatura lui Radu Cosmin a unor

scriitori ce se opresc la aparențe. Criteriile obișnuite servesc numai măsurilor comune; în anumite limite lucrurile se clasează normal; banalul este aruncat din rezervele artei. Dincolo de ele se deschid însă posibilități incalculabile. Defectele devin forțe ce scapă oricărei analize; li se cuvine numai o supunere totală ca unor elemente supranaturale. Negând deci banalului obicinuit orice valoare literară, nu i-o putem nega și lui Radu Cosmin. Tăgăduindu-i talentul, trebuie să-i recunoaștem geniul. Radu Cosmin își așteaptă încă Emersonul care să adauge la categoriile valorilor reprezentative ale sapraoamenilor și categoria *geniului banalității*,

Scăpând analizei critice, ca orice producțiune vastă și teratologică, literatura scriitorului nostru nu poate solicita decât filonul admirației lirice. Ireductibilă în componente, ea trebuie privită în totalitate fără nici o rezervă și cu stupefacție mereu improspătată. Negând prin definiție paradoxul, banalul reușește să devină totuși paradoxal prin prestigiul unei arte inegalate. Prețuim deci „raducosminismul” ca pe produsul cel mai miraculos al acestei generații chinuite de probleme estetice insolubile. În mijlocul nevrozei generale, el și-a afirmat vitalitatea printr’o superbă isbucnire de sevă. Epoca noastră sguduită de catastrofe sociale necunoscute în trecut, frământată de mari prefaceri, grandioasă și incompletă, și-a găsit, în sfârșit, o rețină care s’o privească cu limpiditate și un talent care s’o redea apoi în trăsături fidele. Artă lui Radu Cosmin de a reproduce banalitatea normală a vieții prin divina banalitate a expresiei este atât de definitivă, încât cred că va trece dincolo de această epocă de tranziție în solemnitatea rigidă a lucrurilor clasice și eterne...

Atingând geniul prin lipsă de talent și prin lipsă de simț literar, Radu Cosmin este unul din reprezentanții cei mai tipici nu numai ai unui spațiu de timp sau ai unui popor, ci ai unei mari părți a omenirii din toate timpurile: a speciei umane anti-literare. Și cum estetismul este numai o derivație rară și inutilă a spiritului uman, geniul lui Radu Cosmin e reprezentativ pentru o gamă infinită de indivizi, începând dela primitivul amorf până la cel mai complex intelectual neliterar.

E. LOVINESCU.

O nouă Magdaleni plânge

D-NEI MARIOARA VOICULESCU

...Și nu 'mi întind Iubirii nici mâinile, nici gura,
Nici ochii mei în care păcatu-și arde sgura, —
Căci buzele 'năsprite de-al patimii blestem
Și mâinile 'ntinate ce 'n fața ta se tem
Nu-s vrednice să-ți ceară să le deslegi păcatul...
Și 'n degetele 'n care s'a 'nfîpt neînfrânatul
Inel cu ochi de șarpe, azi, noua mea Iubire
Nu va 'ndrăzni să 'și pue argint de logodire, —
Ci doar în cuget tainic va 'nchide lanțul trist
În care Magdalena se va robi lui Crist...

Fără de mâini se 'nchină Iubirea mea cea nouă,
Căci le-a 'nfierat păcatul, adânc, pe amândouă,
Și le-a 'npietrit în zidul ce-l voi sfărma 'nfrângând
Avântul ce spre tine le 'ndreaptă...

Și, plângând,

Cu lacrimi noi, orbi-voi în ochi-mi vechi scânteia
Ce o mai sclipi din rugul pe care am ars femeia...

Nici mâinile, nici ochii, nici buzele ce-acum
Stau gata, jerifă ție, să 'și năruiască'n scrum
Tot ce-a putut aprinde și crește 'n ele odată
Beția ce 'mi întinse pe suflet greaua pată,
Nu vor cerca vreodată să-ți ceară, nici să-ți dea,
Un semn din tot ce moare în pocăința mea...
Nimic din câte trunchiuri mai sângeră 'n nebuna
Durere că păcatul le-a smuls pe 'ntotdeauna
Și mugurii și floarea celui din urmă ram...

O, visurile 'n care găsesc ce nu mai am!...

O, visurile 'n care cu mâinile amândouă
Culeg pân'mi te-acopăr de flori, Iubire nouă,
Și-ascult bătaia vie ce chiamă 'n mâini și 'n piept
Curată, sfântă, nouă, de par 'că atunci aștept
Și bat întâia oară la poarta după care
De mult mi-a pus păcatul pecete pe zăvoare...

...Și totuși, de pe rugul din care nu 'ndrăznesc
Să-ți dau nici mulțumirea că am cui să jertfesc,
Cu ne 'ntinată mână a cugetului care
Și-a lost păstrat, neatinsă de nici un vânt, o floare,
Ți-o voi întinde, Ție, unică și curată.

I-o vorbă nouă, sfântă de dorul meu creată
Pe vremea 'n care încă iubirea 'mi era vis,
Și am păstrat-o 'n cuget ca într'un cer închis
Din care nici un înger n'a pogorît vreo-dată...
Și am păstrat-o 'n cuget unică și curată
Căci n'am găsit în viață pe nimeni să i-o dau...

Și-au fost adesea clipe când buzele-mi cereau
Un nume nou beției care părea iubire, —
Și vream să-l spur acelui pe care-l luam de mire,
Și-am vrut să-l spun adesea în clipa când cântam
Alesului pe care zădarnic îl cătam
În cel de 'mi avea gura și mâinile și plânsul,
Și-l întrebam, cu ochii nebuni, de-i drept că-i dânsul
Dar nu 'mi aflam răspunsul în ochiul lui străin...

...Nevrednică-s de tine dar iartă să ți-o 'nchin!...
Și 'ndură-te de floarea crescută 'n sfânta rouă
A lacrimii unice — și iartă-mă că-ți cer
Să-i dai întrariparea care strămută 'n cer...

ELENA FARAGO

SOLDATUL BUSUIOC

— „Mă hăcăule“, strigă din ușa grajdului căpitanul Brândus unui soldat arămiu care străbătea curtea fluierând, sucind o țigară, cu capela pe ceafă, cu o crenguță de busuioc la ureche.

— „Ordinați!“

— „Fă-te 'ncea tii la d-l colonel?“

— „Nu știu, să trăiți, don' căpitan?“

— „Cum mă, nu știu unde șade d-l colonel?“

— „Unde șade don' colonel?... știu să trăiți don' căpitan.“

— „Așteaptă-mă aci... am să-ți dau un raport... să-mi aduci plicul iscălit.“

— „Păi eu nu știu carte, să trăiți, don' căpitan.“

— „Să-l iscălească colonelul, nu tu, boule!“

— „Păi o vrea!“

— „Te ascultă mă, ce, faci pe prostul cu mine?“

— „Nu să trăiți, don' căpitan, da...“

— „Să 'ncrămenești aci până mă 'ntore că te ia dracu. Ai înțeles?“

— „Da, să trăiți don' căpitan, da eu nu pociu să mă duc.“

— „Cum?! De ce nu poți să te duci?“

— „Am pus rufele la uscat, să trăiți don' căpitan și mi-e să mi le ia cineva.“

După o clipă de indoială, căpitanul bun la inimă pleacă în căutarea altui soldat. Busuioc rămas pe loc schiță cu mâna la ceafă un pas de brăuleț, răzând infundat—apoi întorcându-și buzucarul pe dos, răsturnă praful de tutun în palmă și procedă cu îngrijire la epurarea lui.

— „Mă, bătaul ăla“, strigă din corpul de gardă ofițerul de serviciu.

— „Ordinați!“ rămânește Busuioc închizând delicat puma

— „Vino 'ncea, repede, repede... Mai repede, mă... n'auzi? Știi unde șade doctorul?“

— „Știu, cum să nu știu, șade lângă brutăria... la răscruciu în piața mare... mai 'ncea de *moment*, unde șade și alde don' malur...“

— „Așa mă, așa. Ești bălat destept. Du-te repede mă și îi spune că la patru este revistă de efectiv, să vină negreșit. Ai înțeles?“

— „Am înțeles, să trăiți.“

— „Repetă mă ce ai înțeles!“

— „Să trăiți don' sulocotinent, am să-i spun lu don' doctor al nostru, că la ceasu patru este vizită de fecte.“

— „Re-vi-stă de e-fec-tiv... boule! adică se numără oamenii. Acuma știți?“

— „Știu să trăiți, da eu nu pociu să mă duc...“

— „Cum?! De ce nu poți, baragladină?“

— „Aștept pe don' căpitan Brândus să-mi dea o scrisoare să mă duc cu ea la don' colonel, s'aduc plicul iscălit“, răspunde deslușit, sigur și cu importanță Busuioc.

GH. BRĂESCU.

VECINUL TOMA

— Amintiri din Macedonia —

Vecinul meu Toma — fie-i țărâna ușoară — stălciise în bătae pe turcul Sali-Aga, de care tremura o lună întreagă și la care nu cuteza nimeni să se uite strâmb.

Din ziua acela vecinul Toma era socotit ca un erou, ca un viteaz fără pereche. Până atunci nu se pomenia, ca vr'un creștin să se fi încumetat să ridice mâna asupra unui Turc.

Zicătoarea cum că „Turcul plătește” o fi fost adevărată, dar nu în Macedonia noastră de acum treizeci de ani. Noi creștinii încercam zilnic adevărul cuprins într'o altă zicătoare, care glăsuște, că „Turcul te bate, Turcul te judecă.”

Iar acum vecinul Toma rupsesse tradiția și răsturnase rolurile. De aceea, reputația de erou și de răzbunător al creștinătății nu era decât pe deplin meritată.

O întâmplare nenorocită făcuse, însă, ca această reputație să primească o lovitură serioasă și să suferă o eclipsă. Din pricina ei vecinul Toma nu-și mai găsea mângâiere și se socotea omul cel mai nenorocit.

Iată ce anume se întâmplase. În împrejurimile comunei noastre se ivise o bandă de hoți albanezi, cari omorau și jefuiau pe oricine le eșea în drum.

Ne așteptam chiar să dea un atac și asupra comunei noastre și de aceea eram cu toții în mare fierbere. Toată ziua bărbații curățeau puștile și ascuțeau cuțitele și iataganele, iar atelierele de fierărie fuseseră profăcute în adevărate arsenale. Ce de plumb se topise zilele acelea, ca să facă din el gloanțe pentru pușii!

Și pe când unii se ocupau de arme și munițiuni, alții săpau metereze în jurul comunei.

Nu mă întrebați ce făceau autoritățile statului și de ce nu luau ele măsurile necesare. Pentru așa ceva ar fi trebuit în primul rând, ca aceste autorități să existe. Ele însă nu existau.

În frumoasa și marea noastră comună de munte — mă rog o comună cu 12 mii de locuitori — autoritatea Sultanului fusese reprezentată câțeva vreme prin doi zapcii albanezi.

După două-trei luni unul din ei părăsi cu dela sine putere serviciul și comuna, spunând că se duce să se înroleze într'o bandă de hoți. În chipul acesta spera să câștige mai bine decât cu slujba lui de apărător al ordinii publice. Nu după mult își acordă concediu și al doilea zapciu, ducându-se, dacă nu mă înșel, în căutarea tovarășului său.

De aceea, ne pregătisem să respingem singuri atacul, de care eram amenințați.

Dealtel, așa ceva nu se întâmpla pentru întâia oară. Crucea

de aur din vârful bisericeii purta destule urme de gloanțe ce căzuseră asupra ei.

Albanezii însă, prinzând pe semne de veste de pregătirile ce făceau, n'au cutezat să ne atace. Ei s'au mărginit să cutreiere munții și satele din apropiere, să atace turmele de oi și pe călătorii singuratici. Dintre locuitorii din comuna noastră mai mulți fusoseră jefuiți, iar doi omorâți pe loc.

Ca să pună capăt acestei stări de lucruri, bătrânii din comună au ținut sfiat și au găsit cu cale să organizeze o poteră din tinerii noștri. Au fost aleși vre-o douăzeci de voinici din cei mai bine de o sută, cari se oferiseră de bună voo. Se înțelege dela sine, că șeful lor nu putea fi altul decât voinicul Toma.

Chiar în seara aceea Toma eși din comună în fruntea flăcăilor săi, ajungând la miezul nopții la o stână de oi. Acolo află că bandiții albanezi, vre o 12 — 13 la număr, s'ar fi găsit într'un sat din apropiere.

„Care va să zică, am pus mâna pe ei”, exclamă Toma, frecându-și mâinile de bucurie.

Și o porni pe dată cu cei douăzeci de voinici înspre satul unde se adăposteau bandiții.

Când scoborâră, însă, într'o vale, Toma le spuse tovarășilor să stea acolo și să nu se miște, până ce nu vine el înapoi.

Vroia să se ducă singur în sat și să cerceteze, dacă într'adevăr bandiții sunt acolo.

Dar de acum începe nenorocirea, care a amărât zilele lui Toma.

În adevăr, nu făcuse decât un drura de câteva minute și iată că în vârful dealului ce se ridica înaltelei deosfăște în întunericul nopții vre-o treizeci — patruzeci de oameni așezați unul lângă altul și stând cu totul nemișcați. De dormit, nu putea fi vorba, căci doar n'ar fi dormit stând în picioare.

Fără doar și poate erau bandiții albanezi, cari stăteau la pândă. Și erau în număr mult mai mare, de cum se aflase.

Vecinul Toma se băgă într'o scobitură de pământ și trase un foc de pușcă în direcția bandei din vârful dealului.

Niciun răspuns și nici o mișcare. Mai trase un foc, iar nimic. Blestemații aceia stăteau nemișcați și nu se sinchiseau cătuși de puțin.

Toma se pregătia să mai tragă un foc de pușcă. În clipa aceea, însă, se întâmplă ceva, ce făcu să i se sbârlească părul și să-i tremure inima. Auzi el văzu, dar văzu bine și lămurit, că bandiții din deal o luară odată cu toții la vale repezindu-se în fuga mare spre dânsul.

Vecinul Toma era, firește, un viteaz și un erou, decât socotiți și d-voastră: unul contra patruzeci!

Și atunci bietul Toma făcu, ceea ce nu făcuse niciodată în viața lui. Întoarse spatele dușmanului și o rupse la o fugă nebună, de nici nu băga de seamă ce-i înaintea sa.

Când ajunse la tovarășii din vale, le strigă fără să se o-

prească: „fugiți, că ne prind Albanezii!” Și fugiră și aceștia de le răpăiau tălpile și nu se opriră decât atunci când ajunseră floare la casele lor.

Ce s'a aflat, însă, a doua zi? că acei bandiți feroși înșirați în vârful dealului nu erau alt ceva decât saci de cărbuni, descărcați de niște țărani, cari poposiseră acolo cu caii lor.

Pe acești saci de cărbuni vecinul Toma îi luase drept bandiți albanezi și de ei se speriasă așa de rău, încât i se păruse că s'au repezit asupra lui și l'au luat la goană!

Ce mare bucurie pe cei ce-l dușmăneau și-l învidiau în taină.

Și câte nu s'au născocit cu acest prilej pe seama bietului Toma! Ba că ar fi căzut în genuchi înaintea sacilor de cărbun și s'ar fi rugat să-l cruțe. Ba că l'ar fi prins țărani și că l'ar fi înegrit peste tot cu fum de cărbune, ba că... dar câte nu e în stare să născocoască pizma și răutatea oamenilor?

Bietul Toma era zdrobit, mort, înmormântat. Se uitaseră toate isprăvile lui, nimeni nu-și mai aducea aminte de Turcul pe care îl bătuse. Cât p'aci să-l poreclească „Toma cel fricos.” Dacă n'a prins această poreclă, în schimb i-a rămas acea de „Toma cărbunarul.”

C singură speranță îl mai ținea cu zile pe vecinul Toma. Acea că are să se ivească un prilej ca să se reabiliteze și să-și șteargă pata de pe frunte.

Spre norocul lui mult așteptatul prilej se ivi în curând. El se prezintă în perscană unui polițaiu trimis să mențină ordinea în comuna noastră nu mult după întâmplarea de mai sus.

Deși creștin de religie, acest polițaiu era mai rău ca douăzeci de polițai tureci la un loc. Nu mai puteau dovedi bieții locuitori cu amenziile și tot felul de pedepse. Iar înjurăturile, amenințările și bătaile curgeau ca ploaia.

S'au plâns oamenii la Bitolia, primarul și cu sfetnicii s'au dus în persoană la guvernatorul general, rugându-l și insistând să ni-l ia de pe capul nostru pe acest slujbaş nesuferit.

Dar n'au găsit nici o ascultare.

S'a luat atunci hotărârea să ne facem singuri dreptate. Cum? Trăgând acestui ticălos o siantă de bătae și umilindu-l în așa fel, încât să-i facem cu neputință șederea în comună.

Decât vorba era cine să execute această hotărâre, care se-măna cu cea luată de șoareci, ca să atârne un clopot de gâtul pisicii!

Să te atingi de un polițaiu și să-l bați? Înseamnă, dacă nu streangul, dar în tot cazul pușcăria pe mai mulți ani.

Atunci vecinul Toma fu la înălțime: se înfățișă înaintea sfatului bătrânilor, declarând că el se însărcinează să aducă la îndeplinire hotărârea luată.

Trei zile după aceasta era sărbătoarea Sfintei Marii, când se ینگe o horă strașnică și o veselie mare în toată comuna. Când hora era în tolu ei, fată că vine și polițaiul, care cam tre-

cuse prin via Domnului. Vru să se atingă de o fată, dar până să facă o mișcare se și pomeni înălțat de guler și trântit la pământ.

Era Toma, care nu dormise nopți întregi în așteptarea unui astfel de moment și care se asvârlise acum asupra polițaiului ca o adevărată pasăre de pradă. Și strivește-l cu picioarele și dă-i cu pumnii în cap și sculpă-l în obraz.

Polițaiul făcu o încercare, ca să pună mâna pe sabie. Dar Toma l-o luă înainte, îi smulse sabia și scoțând-o din teacă, o rupse în două pe genuchi. După aceea aruncă bucățile într'un șanț plin de noroi. Iar după ce îl mai călcă de câteva ori și îi înmule bine oasele, de-l făcu ca un aluat, îl ridică în sus și-l aruncă și pe el în șanț.

O zi după aceasta vecinul Toma, pus în lanțuri, era dus spre Bitolia. Mergea însă mândru și fața îi strălucia de bucurie.

Era reabilitat. Se ștersese pata ce-l otrăvia sufletul și-i amăra zilele. Devenise din nou eroul iubit și viteazul admirat.

N. BATZARIA

PRIN PĂCLELE DE TOAMNA

O VOCE DE-ASTA-VARA

*Pe drumul care urcă în codrul părăsit
Din gândurile triste de toamnă m'a trezit
O voce de-astă vară; un om prietenos
Mi-a 'ntâmpinat tristețea c'un lung salut frumos.*

*L-am cunoscut îndată; era un biet palamș
Ce-și are-acolo casa, afară din oraș,
Pe-acelaș drum adese cu acelaș lung salut
Iubirii loc să treacă palmașul i-a făcut.*

*L-am cunoscut îndată; prietin mai iubit
Mi se părea că 'n viață nici când n'am întâlnit,
Și-am stat ca doi prietini de vorbă amândoi,
I-am ascultat durerea, potopul de nevoi.*

*Și cum vorbea palmașul, cuvânt mai fermecat
Mi se părea că 'n viață nici când n'am ascultat;
Mi se părea că vorba ce i-o sorbiam din glas
Din însăși vocea verii pe buze i-a rămas.*

VEDENIA

Draga mea Ly,

Îți scriu din Constanța, dela înălțimea pervazului unei ferestre a vechiului hotel „Carol”, de unde toată ziua privesc marea, căci albastrul ei verzui îmi farmecă ochii și dă ființei mele întregi liniștea binefăcătoare a odihnei și reculegerii.

Murmurul neîntrerupt și ademenitor al valurilor, în după amiaza asta plină de soare viu, face să-mi pătrundă adânc în suflet, bunul neprețuit al libertății, mulțumită căruia, sufletul meu se poate avânta nestinjit în largul visărei, cel mai frumos dar pe care soarta ni l’a hărăzit nouă, celor prea sentimentale.

Da, scumpa mea Ly, îți pot vorbi așa, căci numai sunt fătăduita nimănui... Nu mă mai mărit, deși alesul meu îmi stăpânea viața secundă cu secundă.

Te vei mira și-ți văd nutrișoara nedumerită la citirea acestor rânduri, totuși este așa, dragă prietenă și când ți-oi spune ce m’a făcut să mă răsgândesc, vei rămâne și mai surprinsă.

Ca să mă poți înțelege mai bine, trebuie să te întorc cu câțiva ani înapoi, în vremurile când, semi-interne, băteam drumul între strada „Grădina-cu-cai” și institutul Diaconeselor, unde soseam dimineața și ne întorceam pe înserat.

Drumul nostru era zilnic acelaș: eșam la liceul Lazăr, suiam Schitu-Măgureanu, apoi Stirbey-Vodă, din care intram în Diaconese.

Eram codane frumoșele și prin înfățișarea semeată și înfiptă, întorceam multe priviri înspre noi.

Veșnic grăbite, cu ochii când sfidători, când cucernici, muream de râs de mutrele tuturor, zăbovite în urma pașilor noștri.

Aveau dece bieții oameni: tu, brună cu ochi albaștri; eu blondă-auriu, cu ochi cenușii și sprâncenele îmbinate. Eram bine făcute, călcam sigur și rochițele, destul de scurte, se mai săltau din falduri în mersul grăbit, arătând trecătorilor două perechi de pulpe frumoșe tăiate, din plinul unor trupuri ca niște brebenei înfloriți...

Țineam ghiozdănașele petrecute după câte un braț, iar cu celalt eram strâns înălțuite una de alta.

... Drumul până la școală ne era cea mai mare petrecere, căci nu scăpa nimic ochilor noștri împelițați și iscoditori.

Îți aduci aminte câți porneau să ne urmărească și cu ce stăruință, uneori până în curtea școalei?

Când îmi amintesc de zilele acele frumoase, nu-mi pot stăpâni părerile de rău! Nici când nu vom mai întâlni în viață atâta voinție și naivitate, atâta sburdălnicie imprudentă, atâta veselie sănătoasă!

Dar când îmi aduc aminte de junele băcan din colț, răd și acum ca o nebună!

Îți mai amintești tu mutra aceia de flăcău înalt, cu fața roșcovană, cu cărare în mijlocul capului, cu mustățile lungi și aduse, numai în pantaloni și în cămașe „cadrilată”, pe care îl zăream prin geamurile prăvăliei, între sticlele cu hârtii colorate?

Ții minte cum am rămas de uimite când am prins de veste că începuse să ne facă curte? Cum își răsucea mustața, închizând ochiul drept?

Cum, îmbărbătat de răsetele noastre, începuse să ne ațină calea, în ușa prăvăliei și cum eram să cad jos de răs nebun, când l'am văzut în papuci?

Bărbat în papuci! Era pentru mine ceva hidos, era o grozăvie! Cu ciorapi roșii și în papuci, el ne făcea mereu cu ochiu, cuceritor și încrezut!

Îl văd și acum cu mânecile cămeșei sumese, cu brațele osoase acoperite cu păr.

La început era îndrăzneț, era cinic; în urmă se mai domolise și se rumenea deseori. Amorul desigur că l' sgândărise, căci din zi în zi se arăta mai puțin sumar în îmbrăcăminte. Dela o vreme purta guler și cravată prăzuliie; papucii însă îi păstra, niște papuci pe care-i plesnea de tălpi, în mers, cu mult meșteșug. Lipăirile papucilor săi îmi biciuiau nervii când se ținea după noi o bucată de drum în susul prăvăliei. Auzeam în urmă lip-lip-lip... îmi venea să inebunesc!

Începusem să urăsc pe toți bărbații, cari se apropiau la fizic cu el: îi vedeam pe toți în papuci.

Intr'o zi, în dreptul lui, ți-a scăpat gentuța cu lucru. El sări să o ridice și, făcând cu piciorul o mișcare greșită, un papuc îi scăpă și lăsă la iveală un ciorap roșu spart, prin care pătrundea degetul cel mare, cu o unghie crăpată și neagră.

Ne ridică gentuța rânjind și trăgând din coada ochiului.

— Mulțumesc, domnule, dar dă-ți ciorapul la cârpit; e păcat de fasonu d-tale!

El murmură zăpăcit, cu ploconeli:

— Scuzați mă rog!... N'aveți pentru ce!... Supus la ordin!...

Mă eriați de influență!... Scuzați!...

Știi în urmă ce criză morală am avut.

Îți amintești că ne-am legat să nu ne mărităm toată viața, căci pe fiecare bărbat îl închipuiam în papuci, ploconindu-se cu: „Mă iertăți de influență.” Nu puteam să ne luăm gândul că picioarele tuturor vor fi având degete noduroase și unghii negre și plesnite... Cum, deatunci, măcar că ne-am schimbat

drumul, coborând în Diaconese prin Popa-Tatu și Fântânei, totuși întregul cartier îl simțeam sub stăpânirea omului cu cio-rapii roșii.

... Dar anii au trecut, draga mea, ne-am despărțit în urmă, tu în conservator, eu în Elveția.

Și timpul, care șterge totul, a luat cu el și vedenia urată a băcanului în papuci, iar pe locul băcăniei a răsărit un an-grosist de sticlărie.

În ultima mea scrisoare ți-am dat vestea logodnei mele apropiate cu Costin Iurașcu, și-ți făgăduiam că-ți voi povesti odată romanul dragostei noastre.

Înainte de a ți-l povesti, te vestesc că proiectul căsătoriei mele a căzut și că pentru nimic în lume nu voi reveni la el.

Acum ți voi istorisi începutul idilei noastre, odată cu sfârșitul ei:

Întream în al patrulea an decând eram pensionara unui institut din Geneva, și aveam să mai stau încă doi, hotărâtă să nu viu în țară până în pragul celor 22 de ani, ce urma să împlinesc atunci. Institutul avea o așezare pitorească în mijlocul unui parc, care se coboră până în apele liniștite și verzuu ale lacului.

Tata mă vedea în fiecare an, prin Octombrie, restul vremei se mulțumea cu scrisorile mele, ce-i soseau fără greș în fiecare săptămână.

Vara ocoleam Elveția, în excursiuni cu profesoarele noastre și cu alte câteva fete, cari se aflau tot în condițiile mele.

Într'un început de Aprilie, o telegramă mă vesti că tata sosește în treacăt, pe neașteptate, având treburi la Paris.

Peste câteva zile eram în brațele lui. Mă sărută pe frunte și mi prezintă un tânăr chipeș, cu mustața înspicată și cu ochi frumoși și blânzi. Cel prezintă îmi sărută mâna și părul foarte mișcat la vederea mea. Câte-va schimbări de vorbe, nimicuri banale, și plecară.

În seara aceea am luat masa la hotel, singură cu tata, care mi lămură — ceea ce simțisem — că tânărul m'a plăcut mult, că am ajuns la vremea când trebuie să mă gândesc la viitor, neavând mamă și el neputând ști cu câte zile îl va mai dăruî soarta. Că tânărul e mare agricultor în țară, om cu avere frumoasă, că se bat fetele pe el, așa că nu ar fi înemerit să nesocotesc o propunere atât de prielnică.

Am răspuns tatei că primesc cererea, dar să mi dea puțină vreme să mă deprind cu ideea schimbării mele de viață. În acest răstimp să-i însoțesc la Paris, ca să mi pot cunoaște mai de aproape pe viitorul meu soț.

Plecarea din pension, după atâta vreme de viață frumoasă și lipsită de griji, nu s'a făcut fără să mi pricinuiască o destul de adâncă sguđuire sufletească, dar necunoscutul, pe care la

vârsta aceia îl privim toate prin țesătura ademenitoare a iluziilor, îmi uscă repede lacrimile de copil și în locul lor, răsări surâsul fericit al logodnicei.

Ce să-ți mai spun, draga mea Ly?... Tot ce mi va rămâne mai frumos în viața mea, au fost cele câteva săptămâni la Paris, între un tată iubitor și un logodnic iubit... Căci l'am iubit repede pe Costin, cel mai desăvârșit dintre bărbați — comparat firește cu eroii de teatru sau romane, căci din propria mea experiență nu puteam încă vorbi.

Nu știam când trece vremea, prinsă cum eram de întocmirea trusoului meu. În fiecare dimineață Costin își trimitea salutul său printr'un frumos buchet de flori, iar seara ne întâlneam la unul din marile restaurante, de unde mergeam la teatru și apoi supam împreună.

Noaptea, când rămâneam singură în odața mea la hotel, visam cu emoție la viața care mă aștepta, alături de un bărbat așa cum îl făurise gândurile mele de fată: distins, prevenitor, blând și bun.

Felul său în toate era atât de firesc, încât îmi părea ciudat, obișnuită cu afectările tineretului adolescenței noastre. Costin, în întregul lui, era numai simplitate și eleganță, fără nimic impus sau voit.

Iubirea veni așa dar ca ceva neînălțurat, ca ceva fatal, pentru că nu se putea altfel.

O săptămână după logodna noastră el plecă în țară, grăbit să asiste la strângerea recoltei. Nunta fu sorocită spre sfârșitul lui August, apoi am fi plecat la Ostanda, potrivit patimei mele de țărnuț mării.

Pela mijlocul lui Iunie ne-am întors și noi la București, pentru cele din urmă formalități și publicațiuni, iar după câteva zile, tata mi-a propus să mergem să-l surprindem pe Costin la moșia sa, în toiu treieratului.

În mijlocul a trei mii de hectare, conacul moșiei se ridică masiv, înconjurat de brădet, de felurite ecarete, pătule, ateliere, grajduri, stupărie, seră și tot ce trebuie unei gospodării bătrânești.

În apropiere, eleșteul încrețea în tremur fața-i lucitoare, în bătaia soarelui.

Ni s'a spus că propeietarul asistă la treierat, și la câteva sute de metri, deosebiram din cerdac fumul mașinilor și sgomotul batozelor.

Porairăm cu trăsura într'acolo. Inima îmi svâcnea în piept cu putere. În câteva minute aveam să-l revăd pe el, pe soțul meu, a cărui frumoasă amintire mi-a aburit sufletul tot timpul dela despărțirea noastră.

Depărtarea, care poetizează totul, adăugase peste fericirea mea nimbul de farmec al visului.

Svonul treieratului și al sătenilor muncitori, cântecul fete-

lor cari așezau paiele în șiruri lungi și înalte, se apropiiau, mărind nerăbdarea și emoția mea.

În mijlocul acestei frământări, privind cu mulțumire marea de boabe de aur ale grâului, vânturat de lopeți pe mușamalele întinse, Costin veghea la umbră, pe un scaun de răchită. Figura lui puțin părliță de vânturi contrasta cu albul unei panamale moi, înclinată ușor pe frunte.

Purta un sacou albăstrui de olandă, cămașe fumurie subțire, ciorapi de mătase îmbaghetăți, iar în picioare ca să'l ferească de căldură, niște târlici de lemn în formă de saboți.

Strecurându-ne printre grămezile de paie, sacii cu grâu și omenirea aceia forfotită, am ajuns la el fără să fim văzuți. Biata mea inimă nu'și mai astâmpăra bătăile, iar eu abea mai respiram subț stăpânirea emoției.

Când m'a văzut, Costin a tresărit și se rumeni ca floarea mărului.

Tata l'a îmbrățișat ca pe copilul său, iar eu, detot pierdută, nu știu când i-am întins mână, dar simțind caldul buzelor lui, o înfiorare de plăcere m'a străbătut dealungul corpului.

Nu'mi mai dau seama cât timp am mai stat; în urmă Costin încredință supravegherea omului său de încredere și ne îndrumarăm spre conac.

Ajunși la trăsură, tata se așază în dreapta. Costin mă ajută să mă sui, trebuind să stau între ei. La urmă sări și el. Dar în mișcarea sa repede, nnul din târlici, lovit de marginea aripei, îi scăpă din picior și logodnicul meu se trezi lângă mine numai în ciorapul său de mătase.

Atunci se petrecu în sufletul meu ceva de necrezut, ceva de neînchipuit.

Nu'mi dau nici acum bine seama de ce a fost. Desigur o reacțiune violentă, un acces fulgerător de supra-încordare nervoasă, o criză de nebunie morală!

În fața mea, ca în halucinație, piciorul frumos conturat al lui Costin, subț țesătura fină a ciorapului de mătase, se preschimbă deodată în ceva hidos, ceva înspăimântător și scârbos. Ciorapul lui nu mai era albastru-închis, ci roșu aprins, plesnit la vârf și prin deschizătura aceia destrămată, rânjiau afară niște degete noduroase, sfârșite prin unghii murdare, negre și crăpate.

Lângă mine nu mai era logodnicul meu ales și fin, ci băcanul, băcanul adolescenței noastre, din colțul Diaconeselor, în papuci și cravată prăzluie...

Costin îmi vorbea, dar eu nu înțelegeam ce spune, eu auzeam numai vocea aceia de atunci băguind: „Scuzați mă rog... Supus la ordin... Mă iertați de influență!“...

Până la conac n'am mai zis o vorbă, pradă cum eream acestor gânduri urâte.

Cum i-a venit lui Costin să poarte târlici?... Nu mă împăcam cu ideia că bărbatul meu va purta când-va pantofi de

păslă, necum târlici!... Ce știm noi, de obiceiurile lor, după ce ne vor deveni bărbați? Când sunt logodnici îi vedem atenți și îngrijiți; pe urmă cine poate ști sub ce formă se apropie de noi?

Îmi închipuiam în drum că odată ajunși în parc vedenia mă va părăsi. Iluzie!... Băcanul era tot lângă mine, îi vedeam părul de pe brațe și mișcarea de craidon a genelor.

Obsesiunea creștea tot mai viguroasă.

Poate că dacă'l rugam să-și scoată ciorapul în fața mea, și văzând tăietura obișnuită a unui picior curat, impresia urâtă m'ar fi părăsit. Dar puteam eu să pretind așa ceva, fără să trec în ochii lor drept o smintită?

Chinul meu nu a mai cunoscut o clipă de răgaz!

La masă, Costin s'a arătat preschimbât în întregime, în pantofi de lac și pijamă de mătase. Era desăvârșirea tinereții și frumosului bărbătesc.

Glasul lui era moale și mângâios; glumele lui, săgeți ușoare de inteligență.

Dar fruntea mea rămânea posomorâtă; răspunsurile mele, ace de ghiță.

În gât îmi sta neclintit un nod de obidă și plânsul mă pândea gata să mă înfrângă.

I-am șoptit tatei la primul prilej:

„Să plecăm îndată după cafea, nu mă simt bine“.

Trebuie să fi fost schimbată la față, căci tata, curmându-și veselia, îmi răspunse, cu priviri îngrijorate:

„Bine, fetițo, cum vrei tu!“

Către sfârșitul mesei o negură îngândură fruntea lui Costin. Prea delicat ca să întrebe ceva, și în neputință de a ghici cauza turburării mele, își închise suferința într'o resemnare dureroasă.

Mirat de plecarea noastră fără vreme, stărui cât putu să ne rețină. Nu primi delă mine decât un zâmbet amar și fâgăduiala că vom reveni după câte-va zile.

Când ne-am luat rămas bun, ochii lui jucau în lacrimi. Când mi-a sărutat mâna, mi-a lăsat deasupra o boabă de cristal, limpede și caldă.

Induioșată, mi-a venit să-i săr de gât; dar în acel moment, în jurul gulerului, îmi năluci culoarea prăzului a cravatei *celui-l'alt* și m'am cutremurat de groază.

Abea deslipi, privirea de silueta elegantă a logodnicului meu — care putu, pentru un răstimp, să-mi alunge amintirile urâte — și vedenia grozavă îmi cuprinse iar mințile. Orice corp bărbătesc, mi se arăta acum acoperit cu păr, ca trupul de mai-muță, iar picioarele noduroase cu unghii negre și murdare.

Mă vedeam în iatacul nupțial, desprinzând cu un gest tremurat floarea de lămâiță, iar lângă mine în fracul său elegant, pe Costin, stăpânit de fiorii celei mai calde iubiri.

Apoi deodată, ca'ntr'un film, el se topea, și-i lua locul corpul pâros al băcanului, cu privirea galeșă, aruncată pe sub gene, cu pielea aspră și picioarele cioturoase, slărșite prin unghiile acelea îngrozitoare!

„Nu, asta nu trebuie să se întâmple, îmi ziceam aiurită, aș muri de scârbă!”

Și am plâns tot drumul, mica mea Ly, iar bietul bătrân nu stia ce să mă mai întrebe, ca să înțeleagă ceva.

...Peste câte-va zile înapoiam lui Costin, prin tata, inelul său de logodnă, cu aceste rânduri:

„Cu multă părere de rău mă văd nevoită să renunț la un viitor atât de fericit. Dacă ai ținut cât de puțin la mine, nu căuta să-ți lămurești nimic. Atât îți pot spune: nu d-ta ești cauza, ci o idee fixă, o sminteală subită... Voi păstra despre d-ta cea mai neștearsă amintire și ca să-ți o dovedesc, îți împărtășesc hotărârea mea de a rămâne nemăritată tot restul vieții”.

Tatei nu i-am spus niciodată nimic.

Bietul bătrân s'a stins cu părerea de rău de a nu fi putut face nimic pentru tămăduirea mea, de o boală suletească pe care n'o înțelegea.

Tu însă, draga mea Ly, care-mi cunoști toate cutele sufletului, nu trebuia să rămâi străină nici de ultima mea desamăgire.

Când ai timp caută să ne vedem sau scrie-mi dacă mă primești, ca să sbor eu spre tine.

Te sărut mult, mult de tot, pe zulușii tăi bălai.

LELIA

pentru conformitate

GEORGE CAÎR

VULGARIZARE

Plutarc ne spune că generalul roman Lucullus, a plantat la Roma cireșul, pe care l-a adus, după o bătălie celebră, din orient: copiii care se urcă astăzi în pom ca să-i culeagă fructele, nu știu cui îi datoresc bucuria și gratitudinea. Sunt multe lucruri cu folos pe care le află, citind pe Plutarc; dar zădarnic îi răsfoiești volumele: nici Plutarc nu știe, nici nimeni altul, cine e călugărul care-a adus din China, în scorbura bastonului, cel dintâi vierm

de mătăasă. La ce industrie servea așa de mătăse, în Cerescul Imperiu? Europeanii au îmbrăcat cu dânsa, între altele, gamba fină a piciorului de femei și deatunci strada e un adevărat și un superior spectacol. Să lăsăm altor popoare mai tinere și mai naive, celelalte lucruri „spirituale”; suntem o civilizație în decadență și e firesc să ne fie agreabile plăcerile decadenței.

Din fericire, cel care ne-a adus în Europa planta cartofului și-a salvat numele în istorie: e Walter Raleigh. Dacă ar fi adevărat însă că obârșia sifilisului ar fi tot din nouile Indii, dispariția prețiosului nume al celui dintâi importator, e o lacună și o lacună monstruoasă. Că realitatea-cartof sau realitatea-mătăasă există undeva, asta e de puțin preț. Cel care ne-a interesat la acea realitate, cel care a adus-o în pasta sensibilității noastre, e un creator — e singurul ei creator. Cine-ar îndrăzni să spună că nu Columb e creatorul Americii — ci un simplu vulgarizator al ei?

Mă gândeam la toate astea în săptămâna în care un cronicle elementar al unei reviste străine, seria că Remy de Gourmont e un „vulgarizator” — iar Julien Benda, în cartea lui Belphegor, spunea recent același lucru, despre entomologul Fabre. Sunt fericit că victimele acestei injurii, au fost Fabre și Gourmont; asta mărește sfera cuvântului, asta face dintr-o noțiune rigidă de bibliotecă populară, una elastică, dintr'un cuvânt de dispreț, unul de glorie. Montaigne spune într'un eseu că nu facem altceva decât să ne între-glosăm: „d'auteurs il en est en grand cherté”. E semnul unei întinse civilizații, nevoia asta de a înlocui natura cu cartea, de a glosa pe ideile celorlalți, pe opera celorlalți: de aceea eseu! nici nu există la noi, cum nu există în toată peninsula. Cel dintâi care-a afirmat că universul se construiește din foc, din apă și din pământ, se afla singur în fața naturii. Urmasul lui a fost obligat, înainte de-a afirma ceva, să surpeceface spusese întâiul; el nu mai era autor pur: glosă.

Când Emerson spune că Goethe e un reprezentativ al civilizației actuale, în care noțiunile abundă și în care „lumea se întinde ca comerțul american”, el dresează, fără să știe, unui din cele mai nobile medalioane: acel al vulgarizatorului. El a bănuț asta când a scris despre Goethe că nu s'a ridicat totuși în culmea mistică de unde vorbește genul. „La Goethe — spune Emerson — nu există devotamentul pentru adevărul pur; ci pentru adevăr, din dragostea pentru cultură”.

Fără îndoială, până acum douăzeci de ani, nenumărați savanți s'au plecat, afară din carte, spre viața micilor vietăți din pământ. Réaumur cași Huber, Forêt cași Sir John Lubbock, au descoperit viața insectelor și moravurile lor. Fabre a fost însă acela care le-a desinat geografia și le-a construit civilizația. Aportul lui Fabre ca observator, e un miracol; dar nu e tot. Fabre nu e pentru insecte un Columb; e un demiurg și un artist. Cel care a măsurat cel dintâi nouile Indii, a fost Americo. Pământul cel

nou poartă cu dreptate numele lui și viața insectelor ar trebui să poarte de-acum încolo numele lui Fabre.

Nu se știe până astăzi, dacă Homer e creatorul Iliadei, sau numai un vulgarizator al ei. Sau mai precis: nu se știe dacă Homer și-a exercitat geniul pe natura vie, sau pe un text. Cine-l va refuza lui Chateaubriand laurul, pentru-că n'a făcut în cea mai bună operă a lui, decât vulgarizarea unui text dintr-o carte didactică de geografie? Ochiul lui n'a cules imaginea din natură; a văzut-o în amănuntul cărții de geografie; dincolo de amănunt. Dela abstracție până la imagină, e toată calea dela natură la artă. Ce-ți pasă de unde iau abstracția ca să-i dau carnea imaginii! Cu polenul, o floare se poate prelungi într-o grădină. Albina, cu acelaș polen, face mierea: să merite și vulgarizarea aceasta, surâsul d-tale de dispreț? Vulgarizatorul, integrează natura, cât mai multă natură. Cartea lui nu e un rezumat; e un extract. Dar opera lui e infinit mai mare și mai fecundă; el ia materia, observația, ipoteza, lucruri cenușii și amorfe, și le îmbracă în inspirația lui, în atitudinea lui, în sensibilitatea lui. Lucrul va putrezii în raft, otova și nesemnificativ; laboratorul naște numai ideea; va trebui să vie altul să priceapă melodia din obiectul amorii, să inventeze placa de gramofon, pentru nemurirea gâtului, slova de plumb pentru nemurirea ideii. Vulgarizatorul face dintr'un lucru abject unul agreabil, dintr-o păpușă de doi bani o femeie, dintr'un raport de cifre, o iluzie. Adevăratul matematic nu e Newton; e Poincaré.

Mi se pare că nimic nu-i mai frumos decât să poți asocia cele mai disparate idei, să duci șoseaua de fier între cele mai disparate drumuri. Găsesc în asta o meserie izolată și nobilă. Și câteodată, când visez, îmi pare că n'am făcut decât să depiasez o activitate veche într'un plan nou și că strămoșii, undeva în ulița din Amsterdam sau din Franckfort, făceau acelaș lucru când luau grăul muncit dela moșie, ca să-l vândă în cetate, sub forma sacră a pâinei.

B. FUNDOLIANU

Doi tricenari : LA FONTAINE și MOLIERE

Anul acesta s'a sărbătorit tricenarul lui La Fontaine. În 1922 vom sărbători și pe acela al lui Molière. De pe acum ni se vestește participarea lumii noi la marile serbări: America și-a trimis reprezentanții în Franța pentru a pofti Academia la serbările din noul continent, organizate spre cinstirea marelui poet comic francez.

E un simptom ce nu trebuie să scape nimănui în faptul că democrațiile americane, de al căror spirit deosebit de cel al democrațiilor europene antice și moderne s'a vorbit în ultimul timp, se grăbesc ca în comemorarea lui Molière să ia chiar înaintea Franței.

Ca și La Fontaine, Molière e un mare democrat al literaturii. Când-va d-l N. Ionescu arăta prin „*Ideea Europeană*”, în ce constă democratismul gândirii filozofice a lui Descartes.

În filozoful francez al sec. XVII, d-sa vedea întrupate însușirile democrației ce s'a dezvoltat nu mult după aceea.

Prin opera unui La Fontaine și Molière, tot Franței îi revine meritul de a a fi democratizat literatura, în același fel și desigur datorită aceluiași contingent cultural, cari de-și nebănuite de cei mai mulți, trebuie totuși să fi fost o realitate de ne tăgăduit.

Clasicismul rigid, exclusivist și inabordabil multărilor—așa cum îl reprezintă mândra tragedie corneliană—se năruia încet încet prin pătrunderea tot mai adâncă a bunului spirit burghez, a moralei relativității omenești, a idealului pământesc de feri-

cire, singurul pe care îl îngăduie această humă făcută în primul rând pentru oameni și numai în unele clipe prielnică și eroilor.

Versulul răsunător și șlefuit cărula nu-i puteai găsi decât neajunsul că e prea perfect, i se substituia graiul obicinuit, neafectat. Vocabularul solemn, de paradă, se împeștră cu vocabularul popular.

Cuvântul venit din straturi până atunci nebagate în seamă, de a căror existență literară abia se știa câte ceva, aducea cu sine parfumul lucrurilor proaspete, noi și tocmai de aceea interesante. Clasele de jos ca și burghezia nu încep să trăiască literaricește și mai ales culturalicește decât în momentul când le dă glas o literatură vrednică să le reprezinte.

Interesul pentru ogor, pentru rusticitatea vieții celor mai mulți din supușii regelui Soare atunci de abia s'a deșteptat.

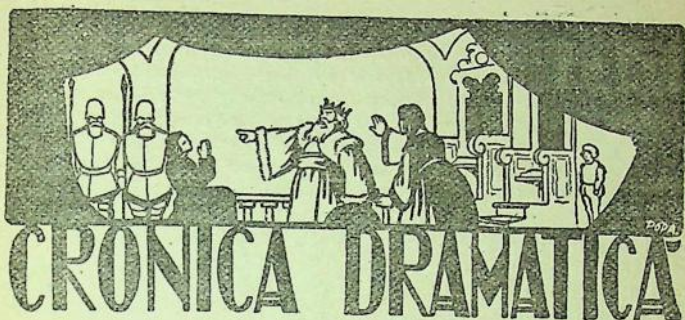
La Fontaine aduce adierile îmbălsămate ale naturii sănătoase. Ele răsbăt prin parfumurile puternice cari acopereau în multe locuri miazmele putregalului. Democratizarea literaturii începută de ambii scriitori, unul în fabulă, celalt în teatru, se operează de aci încolo neîntrerupt, susținută cu arma cea mai tăioasă: verva comică satirică.

Romantismul și realismul de mai târziu — vor fi datorind ca scoli literare foarte mult acestei opere de-deșelinare a ogorului literar, îngrădit de atâtea formule. Ruperea plediciilor și înlăturarea spiritului formalist schimbând înfățișarea genurilor literare vor fi schimbat de sigur și multe din aspectele vieții sociale.

Largul spirit democratic de mai târziu spre aceste obârșii trebuie să-și întoarcă privirile. În ele va găsi multe din explicațiile cari altminterii îi lipsesc. Democrația timpurilor noastre se mai încearcă astfel cu încă două datorii de recunoștință culturală. Creditorii ei blajini și îngăduitori, singurii cari au împrumutat fiindcă nu au mai putut păstra asupra lor noul capital de nouă cultură și de interes general sunt de bună seamă La Fontaine și Molière.

Azi îi înconjură atmosfera de simpatie a oamenilor de bine, cari ca și arborii pământului produc fructe aromitoare fără nici măcar a se gândi la precupețul de mâine, pe care îl vor îmbogăți ca prin minune.

MIHAIL IORGULESCU.

TEATRUL NAȚIONAL

„SĂPTĂMANA LUMINATA” într'un act

de M. Săulescu.

„Săptămâna luminată” a poetului M. Săulescu, uciș pe front într'unul din anii grozavi răsplătește cu prisosință pe spectatorul care n'a pierdut încrederea în dramaturgia română, adaugă o treaptă de cleștar urcușului, și duce de data asta inimit neliniștite, în lumea ei, a poetului, emoțiunea și ulmirea noastră.

M. Săulescu, un cerebral și deci un torturat, un poet esențial cu avânturi urlașe, dar pentru susținerea cărora a avut rareori alte aripi decât de șindrilă literară, a scris — prin ce excepție? — un act brutal, lipsit de orice speculație ideologică, cu o dibace, surprinzător de calculată întrebuintă re a cător-va elemente de neliniște și spaimă: o bucată de viață pătată de crime, smulsă din adâncul original și originar al satelor.

Tolstoi, cu toată puterea lui, a trecut o clipă sub fruntea lui M. Săulescu.

Un rumân, în beznă noaptei, trage să moară în patul lui de scânduri; fusese împușcat pe când venea călare acasă. Maica rumânului ascultă ce spun bobii în care citește o babă la lumina unei lumânări. Rumânul are păcate pe sufletul lui: a ucis un hangiu, femeia și copii. Până la miezul nopții, rumânul dacă moare se bucură de farmecul „săptămânii luminate” când porțile raiului sunt deschise și pentru suflete vinovate. Muri-va până la miezul nopții? Femeia, speriată, alungă pe babă din pricina căreia socoate că omul nu va muri decât dincolo de sorocul mân-

tuitor. Paznicul de noapte, om cu mințile împuținată, chemat din prispă și îmbiat cu rachiu, istorisește femeii cum a văzut moartea apropiindu-se de prispă, „ca o mogâldească neagră, cu unghii lungi”. Dar moartea nu vine, miezul nopții se apropie și femeia, pentru a scăpa de torturile iadului sufletul osândit, într-o fulgerare de conștiință, nebănuită, criminală, dar adânc omenească, se apropie de patul de scânduri, pune genuchiul în pieptul fiului și cu amândouă mâinile (în timp ce paznicul speriat, în tindă, dă chiot morții care se arată) îi curmă răsufierea.

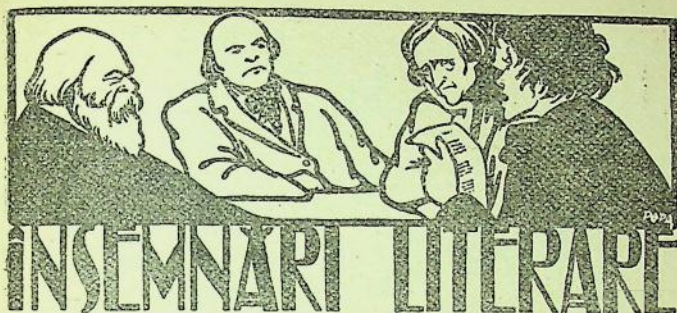
În afară de meșteșugul teatral — M. Săulescu ar fi putut fi unul din cei mai buni constructori dramaticei ai noștri! — remarcabilă întru totul e însăși ideea dramatică: o conștiință care pălpăie brusc (o conștiință falsă, evident, dar cu atât mai prețioasă) într-o lume din sânge, superstiție și crimă. E tragedia candelii care arde cu sămburele ei de floare de foc sub grinda mucețită, e cea dintâi *grabă* a sufletului, împiedecat ca un cal de povară, spre o închipuire superioară...

Personagiul principal nu e dar nici muribundul, nici paznicul, nici femeia, nici măcar ideea morții care se apropie: e ideea prețioasă a *izbăvirii*, chiar prin crimă. Subiectul înțeles astfel câștigă un relief omenesc neașteptat, și creiază în ultimul moment *personagii uriașe*: din femeie tot timpul bocitoare și speriată, din muribund, din paznicul netot, care vrea să oprească moartea cu sângea.

„Săptămâna luminată” nu poate fi prin urmare socotită ca o pastişă localizată a piesei *L'Intrus* de Maeterlinck, unde se reproduce doar florul anticipat al morții (o problemă mai mult de metafizică decât de psihologie) și nici Paznicul o copie a lui Ion din „Năpasta” lui Caragiale. Ion are o semnificație în „Năpasta”, este însuși deznodământul care trece prin cele două acte, pe când în „Săptămâna luminată” Paznicul e doar un element de decor, de creare a atmosferei și nu contribuie prin existența sa cu nimic la pricina sau desnodământul dramei. Asemănarea dintre Ion și Paznic provine de-acolo că toți idioții sunt la fel. Dar pe când „Năpasta” lui Caragiale, deși clădită pe bărne mai groase și mai multe, e pusă în slujba unei idei mediocre („Plată pentru faptă și năpastă pentru năpastă”), „Săptămâna luminată” a lui M. Săulescu construită mai puțin complex, se rezimă totuși pe o idee într-adevăr superioară, care mijise desigur sub fruntea poetului într-o „săptămână luminată”, cu adevărat.

M. Săulescu a scris — poate fără să-și dea seama — un act extraordinar.

F. ADERCA.

O istorie din alte vremuri de *Eugen Boureanu*. — În efemeridele literaturii românești, d-nul Eugen Boureanu nu este o figură nouă.

Volumul de față, abia apărut în editura *Cărții Românești*, este o strângere de nuvele istorice.

Un real simț al trecutului și multă culoare locală, fac din aceste nuvele niște frescuri în cercetarea căroră te adănciești cu o plăcere mereu proaspătă.

Sunt imagini, scene, tablouri ce-ți fixează în minte urmărindu-te cu persistență, din cauza frumuseții și a definitivului care le însușește.

Dintre toate istoriile din trecut povestite în acest volum, una ia proporții de roman, cu o acțiune bine condusă și cu tipuri care trăesc. *Hatmanul Tomșa*, este povestea detronării lui Eraclid-Vodă-Despotul, și a înlocuirii acestuia cu *Hatmanul Ștefan Tomșa*; — Intrigi de curte, vitezile de boer din vremuri de mult moarte, sufletul oțelit al noului Domn Tomșa, în contrast cu inima crudă și lășă a veneticului Eraclid, o dragoste între un voinic și tânăra boer și o jupăniță de legendă, care moare luptând ca un bărbai pentru Moldova și Vodă, se împletesc cu o logică internă desăvârșită, și totuși cu acel misterios văl brumăriu, de taină, care este poezia literaturii istorice.

C. N.

N. Davidescu: *Aspecte și direcții literare*. — Scrise foarte personal, multe din însemnările a-

cestui volum rețin prin vibrarea stăpănită a unei intelectualități rafinate. Între articolul gazetăresc de azi și cel purtat în cap pentru a fi așternut pe hârtie mâine, se întind ca scăpate din fuga nestăvilite a condeiului ici figuri literare prinse din sbor, dincolo gânduri dragi cari-și cereau mai de mult dreptul de a fi comunicate și altora sau note nervoase și foarte adeseori juste despre cărțile și faptele vremii, toate însă ca un *passé temps*, moment de odihnă dulce a spiritului după încordările practice de toate zilele. Niciuna din paginile acestei cărți nu are însă înălțarea lucrului așezat. Toate par un joc sburdalnic prin grădini pe unde porțile închise te opresc să intri în orice timp. De aci și farmecul dar și neajunsul lor. În ziarul pe care-l serii tu însuși aceste rânduri răcoritoare au adierea florilor de câmp sfioase, ițite în monotonia întinderilor.

În volum ele nu trăesc mai mult decât efemera viață a acelorasi flori. Recitite mai târziu, ne fac impresia tulpinițelor odată fragede și mirositoare, azi însă închise în filele unei cărți. Parfumul lor sălbatec s'a împrăștiat odată cu frăgezimea lor.

M. I.

Note despre Anglia de M. Beza. — „Cu o plăcere deosebită se citește cărțile în care este vorba despre alte țări cu alți oameni și alte obiceiuri. — Dorul de necunoscut, de nou, de misterios din noi, sufletul nostru dotat cu imaginație

si deci nomad, își găsește o consolare în lectura cărților de acest fel și suntem recunoscători fericitului care a putut vedea locuri depărtate, că nu și-a păstrat numai pentru el bogăția de impresii, ci ne-a dat din ea, cât de cât și nouă. — De acela povestea celor o mie și una de nopți, dacă place la copii, cu atât mai mult, va plăcea la oamenii în toată firea care au sufletul cât de puțin artist.

Bucuria în care ne pierdem cel mai pozitivisti dintre noi în nopțile în care suntem stăpâniți de farmecul neînțeleșului, nu este decât o lampă fermecată pe care o purtăm în noi și o prețuim cu atât mai mult cu cât suntem mai delicați și mai fini.

Suntem recunoscători romanticii că au introdus în artă dragostea de exotism care ne-a primentit arta.

Plin de gânduri asemănătoare am deschis cartea d-lui Beza, în care vorbea despre Anglia. — Vroiam să văd acolo, acea diferența specifică, care ne deosebește de englez și țara lui. Nu voiam documentări și statistici: sub titlul cărții, cetisem: însemnările unui literat; voiam însă o părțică din sufletul poporului pe care îl cunoscusem numai prin câțiva reprezentanți, de alt fel demni, la o universitate din apus.

Cartea d-lui Beza te duce în atmosfera brumoașă a Londrei, și cu un fel de pietate, pietatea intelectualului adevărat, te face să urci scările atâtor case sfinte pentru oamenii de carte: Casa lui Carlyle, acel profet auster și harnic, casa lui Ruskin, acea senină și deschisă figură de estet; casa lui, Shakespeare, acel așa de contestat, casă în care, deși sunt o sumă de obiecte care aparținute lui, nu se știe totuși dacă măcar unul este al marelui dramaturg întradevăr.

Văzul de ceață al Londrei pare că aburește rândurile cărții, astfel în cât vezi mai greu și mai puțin clar. Acest fapt ar putea fi însă un meșteșug suprem. Pentru impresii literare din locuri îndepărtate, voalul e un farmec în plus, e o porțiță deschisă spre iluzie; fantazia zboară și fiecare cuvânt se îmbogățește de tainice ecouri, de sunete armonice.

Ce are mai bun d-l Beza în cartea D-sale, sunt evocările marilor figuri dispărute.

Când străbați pragul casei unui mare om al trecutului, în care cu religiozitate sunt păstrate obiectele care s'au putut găsi aparținându-i, d-l Beza ne spune, de exemplu: „Stai mișcat deodată la gândul că acilângă vatră, creatorul lui Hamlet va fi ascultat povești în bătaia flăcărilor: ori cu prospătenia dintai a simțurilor, ar fi sorbit pe fereastră lumina din văzduh, zvonul vântului, miresmele, cântul ciocărilor, toate câte le aduc anotimpurile și care aveau să se prindă mai târziu în ritmul poeziei sale înaripate”.

Atmosfera cinstită, superioară — atmosfera intelectualului fin, fac lectura cărții plăcută și chiar sugestivă. — Dacă d-l Beza ar avea și ceva mai multă grijă de stil, i s'ar deschide un loc de cinste în galeria literaturii delicate și intelectualizate, în care la noi sunt foarte puțini reprezentanți.

C. N.

Într'un număr din *Conferencia* d-l Rageot cercetează cauzele sensibilității romantice a muzicanților Schumann și G. Fauré. Primul e un fiu al Germaniei după țărmurile Rinului, fire nevrozată, concentrată și de acela veșnic roasă de problemele unei conștiințe chinuite, însușindu-și *leit-motiv*ele de suferință ale marilor romantici ai vremii, desvoltate în ample fraze muzicale, cerând iubirei tot aleanul dar și tot focul din care se alcătuește adevărata inspirație (e cunoscută pasiunea lui pentru Clara Wieck, pe care cu multă greutate a obținut-o dela părinții ei și care i-a fost o tovarășe ideală, inspirându-l și în urmă ca pianistă realizându-i inspirația); secundul de o melancolie dulce, inseninată, purtând din suflet amintirile peisagiilor Pirineiilor din locurile natale, apoi nebulozul legendelor bretone în mijlocul cărora și-a petrecut câțiva ani, în fine lumina vieții pariziene care în cele din urmă l'a reținut, transpune și el în muzică leit-motivele poeziei romantice din care se hrănea. Se știe influența exercitată de Manfred a lui Byron asupra lui Schumann și de Paul Verlaine, (*La bonne chanson*) asupra lui Fauré.

S.

BANCA MARMOROSCH, BLANK & Co.

SOCIETATE ANONIMĂ

CAPITAL SOCIAL : LEI 125.000.000, DEPLIN VÂRSAT

REZERVE : LEI 164.600.000

□ □ □

SEDIUL ÎN BUCUREȘTI

□ □ □

Sucursale și Agenții :

În străinătate : Paris, Place Vendôme, 20
Constantinopol, — Galata, Agopian Han

„ Agenție în Stambul.

New-York, — Broadway 31 — 33

În țară : București, — Calea Victoriei, 42
Calea Griviței, Piața Sf. Anton și
Calea Moșilor (Gura Oborului)

Arad, Brăila, Brașov, Cernăuți, Cluj, Con-
stanța, Galați, Ismail, Oradea-Mare,
Târgul-Mureșului.

□ □ □

Operațiuni de bancă :

Conturi curente, Împrumuturi, Lombarde, Sconturi,
Schimb, Scrisori de Credit, Cecuri, Avansuri comer-
ciantilor și Industriașilor, Emisiuni, Safe.

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară : Ploiești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Est mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru sezon

Atelier de creație de primul rang pentru Dame și Domni

♦ ♦ ♦ Prețuri mai ieftine ca oriunde ♦ ♦ ♦

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIA J

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustăți delicioasele :
produse ale

BONBONERIEI : :

: : RENAISSANCE

cari se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45